

IFRS 9 มาตรฐานบัญชีใหม่...ธุรกิจหลักทรัพย์ไทยเร่งปรับตัว

Highlight

- ในปี 2562 นี้ ประเทศไทยกำลังจะเริ่มใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับใหม่ ได้แก่ มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 9 (IFRS 9) เรื่อง เครื่องมือทางการเงิน
- หลักการที่สำคัญที่เปลี่ยนแปลง โดยเรียงลำดับประเด็นที่น่าจะมีผลกระทบจากมากไปน้อย ได้แก่ การรับรู้ผลขาดทุนจากการด้อยค่าของเครื่องมือทางการเงิน การจัดประเภทรายการและการวัดมูลค่า และการบัญชีป้องกันความเสี่ยง
- การพิจารณาการด้อยค่าจะเปลี่ยนไป จากเดิมพิจารณาข้อมูลในอดีตเท่านั้น เป็นการคาดการณ์ถึงผลขาดทุนที่คาดว่าจะเกิดในอนาคต ซึ่งตัวปัจจัยต่างๆในการประเมินและใช้ดุลยพินิจของกิจการอย่างมาก
- การจัดประเภทและวัดมูลค่าสินทรัพย์ทางการเงินจะต้องพิจารณา Business Model และ Cash flow characteristics ต่างจากเดิมที่พิจารณาวัตถุประสงค์การถือครอง ส่วนการบัญชีป้องกันความเสี่ยงเป็นทางเลือกที่กิจการอาจนำมาใช้ได้
- แม้ว่า IFRS 9 ช่วยให้การเงินมีความโปร่งใสและสะท้อนความเสี่ยงในการประกอบธุรกิจของกิจการมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ผลกระทบที่เกิดขึ้นหลายด้าน ขณะนี้สมาคมบริษัทหลักทรัพย์ไทยก็ได้มีการตั้งคณะทำงานด้านบัญชีเพื่อหารือในเรื่อง IFRS 9 ร่วมกันแล้ว

ในปี 2562 นี้ ประเทศไทยกำลังจะเริ่มใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับหลักของสากล ได้แก่ มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 9 (IFRS 9) เรื่อง เครื่องมือทางการเงิน ซึ่งจะมาทดแทนมาตรฐานการบัญชี เรื่อง เครื่องมือทางการเงิน (IAS 39) โดยเป็นการเริ่มใช้ช้ากว่าสากลซึ่งบังคับใช้ในปี 2561 ทั้งนี้ มาตรฐานฉบับใหม่นี้ได้ปรับปรุงหลักการ และวิธีการบัญชีสำหรับเครื่องมือทางการเงินให้สะท้อนถึงรูปแบบการดำเนินธุรกิจและการบริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตของกิจการมากขึ้น ในส่วนเนื้อหาหลักที่เปลี่ยนไปจากมาตรฐานเดิมใน 3 ประเด็นสำคัญ คือ (1) การรับรู้ผลขาดทุนจากการด้อยค่าของเครื่องมือทางการเงิน (2) การจัดประเภทและวัดมูลค่าของสินทรัพย์และหนี้สินทางการเงิน และ (3) การบัญชีการป้องกันความเสี่ยง ซึ่งสถาบันการเงินต่างๆที่มีเครื่องมือทางการเงินจำนวนมาก จะได้รับผลกระทบโดยตรงและต้องมีการปรับตัวเพื่อเตรียมความพร้อมในการนำ IFRS 9 มาถือปฏิบัติได้ทันในปีหน้า

ในส่วนของบริษัทหลักทรัพย์นั้น มาตรา 105 แห่งพ.ร.บ.หลักทรัพย์กำหนดให้ บริษัทหลักทรัพย์จัดทำบัญชีเพื่อแสดงผลการดำเนินงานและฐานะการเงินที่เป็นอยู่ตามความเป็นจริง โดยถือปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีที่กำหนดโดยสถาบันวิชาชีพที่หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องให้ความเห็นชอบ และข้อกำหนดเพิ่มเติมตามที่คณะกรรมการ ก.ล.ต. ประกาศกำหนด ซึ่งในปัจจุบันก็ได้ปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้องต่างๆ อาทิเช่น มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 105 (การบัญชีสำหรับเงินลงทุนในตราสารหนี้และตราสารทุน) มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 101 (หนี้สงสัยจะสูญและหนี้สูญ) และประกาศคณะกรรมการ ก.ล.ต. ที่ กธ. 33/2543 เรื่อง การจัดทำบัญชีเกี่ยวกับลูกหนี้ด้วยคุณภาพของบริษัทหลักทรัพย์ อย่างไรก็ตามในอนาคตก็จะต้องเปลี่ยนไปปฏิบัติตาม IFRS 9 โดยที่สำนักงาน ก.ล.ต. ได้ทำการปรับปรุงแบบงบการเงินและเอกสารที่เกี่ยวข้อง อาทิ การปรับปรุงที่อธิบายการบัญชี คำอธิบาย และหมายเหตุประกอบงบการเงิน เพื่อให้สอดคล้องกัน และได้เปิดรับฟังความคิดเห็นไปเมื่อเดือนเมษายนที่ผ่านมา

ทั้งนี้ หากพิจารณาหลักการที่สำคัญที่จะเปลี่ยนแปลงและกระทบธุรกิจหลักทรัพย์ใน 3 ประเด็น โดยเรียงลำดับประเด็นที่น่าจะมีผลกระทบจากมากไปน้อย ได้แก่ การรับรู้ผลขาดทุนจากการด้อยค่าของเครื่องมือทางการเงิน (Impairment) การจัดประเภทรายการและการวัดมูลค่า (Classification & Measurement) และการบัญชีป้องกันความเสี่ยง (Hedge Accounting)

การพิจารณาการด้อยค่าจะเปลี่ยนไป...จากเดิมพิจารณาข้อมูลในอดีตเท่านั้น เป็นการคาดการณ์ถึงผลขาดทุนที่คาดว่าจะเกิดในอนาคต ซึ่งต้องปัจจัยต่างๆในการประเมินและใช้ดุลยพินิจของกิจการอย่างมาก

การพิจารณาการด้อยค่าในปัจจุบันวิธีการบันทึกบัญชีจะอาศัยข้อมูลหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตแล้วเท่านั้น (incurred loss) อันเป็นจุดอ่อนสำคัญที่อาจทำให้กันเงินสำรองซ้ำเกินไป และปริมาณเงินสำรองอาจน้อยเกินไปจนไม่เพียงพอรับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ ส่งผลให้ TFRS9 จึงกำหนดให้กิจการต้องรับรู้ค่าเผื่อผลขาดทุนด้านเครดิตที่คาดว่าจะเกิดขึ้นของสินทรัพย์ทางการเงิน (Expected Credit Loss – ECL) ซึ่งจะต้องคำนึงถึงทั้งข้อมูลในการชำระหนี้ในอดีต สภาพการณ์ปัจจุบัน ปัจจัยต่างๆที่อาจก่อให้เกิดการผิดนัดชำระในอนาคต (forward-looking information) ทั้งภายในและภายนอก ตัวอย่างเช่น อัตราการว่างงาน อัตราการขยายตัวของ GDP การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่าจะเป็นการเปลี่ยนรูปแบบการคำนวณจากหลักการในปัจจุบันอย่างสิ้นเชิง

ตัวอย่างในกรณีของลูกหนี้ธุรกิจหลักทรัพย์ซึ่งตามเกณฑ์ในปัจจุบันบริษัทหลักทรัพย์จะมีการจัดชั้นลูกหนี้ธุรกิจหลักทรัพย์เป็น 4 ชั้นตามประกาศของ ก.ล.ต. ประกอบด้วย 1.ชั้นปกติ 2.ชั้นต่ำกว่ามาตรฐาน 3.ชั้นสงสัย และ 4.ชั้นสูญ โดยตั้งค่าเผื่อเฉพาะหนี้สงสัยจะสูญในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ 100 ของมูลหนี้จัดชั้นสงสัยทั้งจำนวน และจะตัดจำหน่ายมูลหนี้จัดชั้นสูญออกจากบัญชีทันทีที่พบรายการดังกล่าว (ในปัจจุบันบริษัทหลักทรัพย์ทั้งระบบมีการตั้งค่าเผื่ออยู่ที่ร้อยละ 2 ของยอดลูกหนี้ธุรกิจหลักทรัพย์ในปี 2560) อย่างไรก็ตาม หลักการทั่วไป (General Approach) ของ TFRS9 จะเปลี่ยนวิธีการจัดชั้นลูกหนี้ธุรกิจหลักทรัพย์ใหม่เป็น 3 ชั้น ได้แก่ 1.Performing 2.Underperforming และ 3.Nonperforming โดยมีการตั้งค่าเผื่อ ตั้งแต่วันแรกที่บันทึกลูกหนี้ พิจารณาตามความเสี่ยงด้านเครดิตของลูกหนี้ และคำนวณค่าเผื่อลูกหนี้ตามวิธีผลขาดทุนด้านเครดิตที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ TFRS9 จะกำหนดเป็นหลักการใช้เพื่อให้แต่ละบริษัทใช้วิจรณ์ญาณในการประเมินแนวทางที่จะใช้จัดชั้นลูกหนี้/กำหนดปัจจัยที่เหมาะสมสำหรับนำมาคำนวณเพื่อให้ได้มาซึ่งผลขาดทุนด้านเครดิตของตน ซึ่งแต่ละบริษัทอาจกำหนดแนวทาง/ปัจจัยที่มีความแตกต่างกันได้ โดยสรุปความแตกต่างของเกณฑ์ปัจจุบันกับ TFRS9 ตามตารางที่ 1

- **การจัดชั้นลูกหนี้ (Staging)** จะต้องคำนึงถึงประเภทบัญชีด้วย อาทิเช่น บัญชีเงินสด (Cash Account) ซึ่งนักลงทุนสามารถสั่งซื้อหุ้นเท่ากับวงเงินที่ได้รับ โดยที่บริษัทหลักทรัพย์จะตัดเงินจากบัญชีเงินฝากในวันทำการที่ 2 จากวันที่สั่งซื้อหุ้น (T+2) ย่อมมีแนวทางพิจารณาจัดชั้นลูกหนี้ที่ต่างจากบัญชีเครดิตบาลานซ์ (Credit Balance) หรือบัญชีมาร์จิ้น (Margin Account) ซึ่งเป็นบัญชีที่บริษัทหลักทรัพย์ให้สินเชื่อแก่นักลงทุนในการซื้อขายหลักทรัพย์ โดยที่หากอัตราส่วนของเงินประกันต่อมูลค่าหุ้นในปัจจุบันลดลงจนต่ำกว่า Maintenance Margin Rate (MM) ที่

Capital Markets Note

By ASCO

ร้อยละ 35 จะถูกเรียกให้วางหลักประกันเพิ่มและหากไม่มีการเพิ่มหลักประกันภายในเวลาที่กำหนด และหากมูลค่าหลักประกันลดลงจนถึง Force Sell Rate ที่ 25% บริษัทก็จะดำเนินการบังคับขายหุ้น (Force Sell)

- **การคำนวณค่าเผื่อผลขาดทุนด้านเครดิตที่คาดว่าจะเกิดขึ้น** คือ ประมาณการค่าความน่าจะเป็นของผลขาดทุนด้านเครดิตถ่วงน้ำหนัก (เช่น มูลค่าปัจจุบันของจำนวนเงินที่คาดว่าจะไม่ได้รับทั้งหมด) จะมี 2 กรณี ในกรณีแรกได้แก่ มูลค่าของค่าเผื่อเท่ากับผลขาดทุนด้านเครดิตที่คาดว่าจะเกิดขึ้นใน 12 เดือนข้างหน้า (12-m ECL) ได้แก่ ลูกหนี้ในชั้นที่ 1 (Performing) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ความเสี่ยงด้านเครดิตต่ำ หรือไม่มีการเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญของความเสี่ยงด้านเครดิตนับจากวันที่รับรู้เริ่มแรก ขณะที่อีกกรณีได้แก่ มูลค่าของค่าเผื่อเท่ากับผลขาดทุนด้านเครดิตที่คาดว่าจะเกิดขึ้นตลอดอายุของเครื่องมือทางการเงิน (Lifetime ECL) ได้แก่ ลูกหนี้ในชั้นที่ 2 (Under performing) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ความเสี่ยงด้านเครดิตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และชั้นที่ 3 (Non performing) ซึ่งเป็นลูกหนี้ที่มีการด้อยค่าด้านเครดิตแล้ว

ตารางที่ 1: เปรียบเทียบเกณฑ์การพิจารณาการด้อยค่าในปัจจุบันและ TFRS9

ทั้งนี้ ในการพิจารณาว่าปัจจัยใดบ้างที่ควรนำมาพิจารณา ECL ข้อ 5.5.11 ของ(ร่าง)มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 9 กำหนดว่า ในการพิจารณาว่าความเสี่ยงด้านเครดิตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญนับจากวันที่รับรู้เมื่อเริ่มแรก

หรือไม่ กิจการไม่สามารถใช้เพียงข้อมูลการค้างชำระในอดีตเพียงอย่างเดียวในการพิจารณา หากสามารถหาข้อมูลอื่นที่มี การคาดการณ์ไปในอนาคตที่สนับสนุนและมีความสมเหตุสมผลได้โดยไม่ต้องใช้ต้นทุนหรือความพยายามที่มากเกินไป อย่างไรก็ตาม หากไม่สามารถหาข้อมูลอื่นที่นอกเหนือจากข้อมูลการค้างชำระได้ อาจใช้ข้อมูลการค้างชำระในอดีตมา พิจารณาได้ นอกจากนี้ในภาคผนวกข้อ ข.5.5.17 ได้มีการยกตัวอย่างรายการที่อาจใช้พิจารณาในการประเมินความเสี่ยง ด้านเครดิตได้ ขณะที่ข้อ ข.5.5.18 ระบุว่า ในบางกรณีข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณที่ไม่ใช่ข้อมูลทางสถิติที่ สามารถหาได้ อาจเพียงพอที่จะใช้ในการพิจารณาโดยไม่จำเป็นต้องผ่านการคำนวณทางสถิติ หรือกระบวนการจัดอันดับ ความน่าเชื่อถือด้านเครดิต สะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยที่นำมาประเมินไม่สามารถกำหนดเป็นมาตรฐานที่ตายตัวได้ โดยขึ้นอยู่กับ การพิจารณาประเมินเป็นรายกรณี

การจัดประเภทและวัตถุประสงค์สินทรัพย์ทางการเงินจะต้องพิจารณา Business Model และ Cash flow characteristics ต่างจากเดิมที่พิจารณาวัตถุประสงค์การถือครอง

ในปัจจุบันมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 105 เรื่อง การบัญชีสำหรับเงินลงทุนในตราสารหนี้และตราสารทุน กำหนดการจัดประเภทเงินลงทุน โดยพิจารณาวัตถุประสงค์การถือครอง ซึ่งแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ หลักทรัพย์ เพื่อค้า หลักทรัพย์เพื่อขาย ตราสารหนี้ที่จะถือจนครบกำหนด และเงินลงทุนทั่วไป (ตราสารทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของ ตลาด) ส่วนหนี้สินทางการเงินและตราสารอนุพันธ์ไม่มีมาตรฐานที่กำหนดในเรื่องดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ตามเกณฑ์ TFRS9 จะกำหนดให้จัดประเภทและวัตถุประสงค์สินทรัพย์ทางการเงินใหม่ โดยพิจารณาตามเงื่อนไข 2 ข้อ ได้แก่ รูปแบบการดำเนินธุรกิจของกิจการ (Business Model) ในการจัดการสินทรัพย์ทางการเงิน และลักษณะของ กระแสเงินสดตามสัญญาที่จะได้รับ (Cash flow characteristics) แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ หลักทรัพย์ที่วัดด้วย ราคาทุนตัดจำหน่าย (Amortised cost) เป็นสินทรัพย์ที่ถือโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรับเงินต้นและดอกเบี้ยจากจำนวนเงินต้น คงค้างเท่านั้น หลักทรัพย์ที่แสดงด้วยมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น (FVOCI) เป็นสินทรัพย์ที่ถือโดยมี วัตถุประสงค์เพื่อรับเงินต้นและดอกเบี้ย และเพื่อขายสินทรัพย์ทางการเงินในอนาคต หลักทรัพย์ที่แสดงด้วยมูลค่ายุติธรรม ผ่านกำไรหรือขาดทุน (FVTPL) ซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่ไม่เข้าเงื่อนไขวัตถุประสงค์ด้วยราคาทุนตัดจำหน่ายและมูลค่ายุติธรรมผ่าน กำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น โดยสรุปตามตารางที่ 2

อย่างไรก็ตาม TFRS9 ได้ระบุทางเลือกในการกำหนดให้สินทรัพย์ทางการเงินวัดมูลค่าด้วยมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไร หรือขาดทุน (FVTPL) เลยกี่ได้ โดยข้อ 4.1.5 ระบุว่า ณ วันที่รับรู้เมื่อเริ่มแรก กิจการอาจกำหนดให้สินทรัพย์ทางการเงินวัด มูลค่าด้วยมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรหรือขาดทุน ทั้งนี้เมื่อกำหนดแล้วจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงในภายหลัง หากการกำหนด ดังกล่าวช่วยขจัดหรือลดความไม่สอดคล้องอย่างมีนัยสำคัญในการวัดมูลค่า หรือการรับรู้รายการ (accounting mismatch) ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการวัดมูลค่าสินทรัพย์หรือหนี้สิน หรือการรับรู้กำไรและขาดทุนจากรายการดังกล่าวด้วยเกณฑ์ที่แตกต่าง กัน

ตารางที่ 2: เปรียบเทียบเกณฑ์การจัดประเภทและวัดมูลค่าสินทรัพย์ในปัจจุบันและ TFRS9

เกณฑ์ปัจจุบัน	พิจารณาจากวัตถุประสงค์การถือครอง	แบ่งเป็น 4 ประเภท
เกณฑ์ปัจจุบัน	 หลักทรัพย์เพื่อค่า	<ul style="list-style-type: none"> • ตราสารหนี้/ตราสารทุนในความต้องการของตลาดที่ถือไว้โดยมีวัตถุประสงค์หลักที่จะขายในอนาคตอันใกล้ • วัดด้วย FV และรับรู้ผลกำไรขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลง FV ในงบกำไรขาดทุน
	 หลักทรัพย์เพื่อขาย	<ul style="list-style-type: none"> • ตราสารหนี้/ตราสารทุนในความต้องการของตลาดซึ่งไม่เป็นหลักทรัพย์เพื่อค่าและตราสารหนี้ที่จะถือจนครบกำหนด • วัดด้วย FV และรับรู้ผลกำไรขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลง FV ในงบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น (OCI)
	 ตราสารหนี้ที่ถือจนครบกำหนด	<ul style="list-style-type: none"> • ตราสารหนี้ที่กิจการมีความตั้งใจแน่วแน่และมีความสามารถที่จะถือไว้จนครบกำหนดได้ก่อน • วัดด้วยราคาทุนตัดจำหน่ายและพิจารณาการด้อยค่า
	 เงินลงทุนทั่วไป	<ul style="list-style-type: none"> • ตราสารทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาดทำให้ไม่สามารถจัดประเภทเป็นหลักทรัพย์เพื่อค่า/เพื่อขายได้ • วัดด้วยราคาทุนที่ซื้อและพิจารณาการด้อยค่า
TFRS9	<ul style="list-style-type: none"> • พิจารณาจาก => รูปแบบการดำเนินธุรกิจของกิจการ (Business Model) และ => ลักษณะของกระแสเงินสดตามสัญญาที่จะได้รับ (Cash flow characteristics) แบ่งเป็น 3 ประเภท 	
TFRS9	 หลักทรัพย์ที่วัดด้วยราคาทุนตัดจำหน่าย (Amortized cost)	<ul style="list-style-type: none"> • สินทรัพย์ที่ถือโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรับเงินต้นและดอกเบี้ยที่เกิดจากเงินต้น
	 หลักทรัพย์ที่แสดงด้วยมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น (FVOCI)	<ul style="list-style-type: none"> • สินทรัพย์ที่ถือโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรับเงินต้นและดอกเบี้ย และเพื่อขายในอนาคต
	 หลักทรัพย์ที่แสดงด้วยมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรหรือขาดทุน (FVTPL)	<ul style="list-style-type: none"> • สินทรัพย์ที่ถือโดยไม่เข้าเงื่อนไขของ 2 ประเภทข้างต้น หรือถือเพื่อเก็งกำไรระยะสั้น (แต่กิจการอาจใช้สิทธิเลือก ณ วันที่รับรู้ครั้งแรก โดยอาจเลือกให้เงินลงทุนในตราสารทุนแสดงด้วย FVOCI ก็ได้ แต่เลือกแล้วไม่สามารถเปลี่ยนได้และต้องรับรู้เงินปันผลในกำไรหรือขาดทุน)

ในส่วนของหนี้สินทางการเงินนั้นไม่ได้แตกต่างจากแนวทางที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมากนัก เนื่องจาก TFRS9 กำหนดให้วัดมูลค่าด้วยวิธีราคาทุนตัดจำหน่าย เว้นแต่หนี้สินบางประเภทที่วัดหรือเลือกวัดด้วยมูลค่ายุติธรรมและรับรู้ผลกำไรขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมในกำไรขาดทุน อาทิเช่น หนี้สินตราสารอนุพันธ์ และเช่นเดียวกับสินทรัพย์ทางการเงิน โดยข้อ 4.2.2 ระบุว่า ณ วันที่มีการรับรู้เมื่อเริ่มแรก กิจการอาจกำหนดให้หนี้สินทางการเงินวัดมูลค่าด้วยมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรหรือขาดทุน ทั้งนี้เมื่อกำหนดแล้วจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงในภายหลัง

การบัญชีป้องกันความเสี่ยงเป็นทางเลือกที่กิจการอาจนำมาใช้ได้ เพื่อช่วยให้แสดงผลของกิจกรรมการบริหารความเสี่ยงในงบการเงินได้อย่างเหมาะสมขึ้น แต่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด

การบัญชีป้องกันความเสี่ยง(Hedge Accounting) เป็นทางเลือกที่กิจการอาจเลือกนำมาใช้ และในปัจจุบันยังไม่มีมาตรฐานการบัญชีไทยที่กำหนดให้ปฏิบัติเรื่องนี้โดยตรง ส่งผลให้วิธีปฏิบัติในปัจจุบันของแต่ละกิจการแตกต่างกัน บางกิจการอาจใช้ IAS39 ซึ่งต้องมีการวัดมูลค่ายุติธรรมอยู่แล้ว หรือบางแห่งใช้วิธีเกณฑ์คงค้าง (Accrual basis) ซึ่งไม่เคยวัดมูลค่ายุติธรรมของ Hedging Instrument และรับรู้ในงบการเงิน ทั้งนี้ การบัญชีป้องกันความเสี่ยงใน TFRS9 มีวัตถุประสงค์

Capital Markets Note

By ASCO

เพื่อแสดงผลกระทบในงบการเงิน ซึ่งเป็นผลจากกิจกรรมการจัดการความเสี่ยงของกิจการที่ใช้เครื่องมือทางการเงินในการจัดการฐานะเปิดจากความเสี่ยงต่างๆ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อกำไรหรือขาดทุน (หรือกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น) ให้มีความผันผวนสูง จึงจำเป็นต้องมีวิธีการบันทึกบัญชีแบบเฉพาะนี้ขึ้นเพื่อลดความผันผวนในงบกำไรขาดทุน

อย่างไรก็ตาม การเข้าเงื่อนไขการบัญชีป้องกันความเสี่ยงได้จะต้องเป็นไปตามข้อกำหนด 3 ข้อดังนี้

- ความสัมพันธ์ของการป้องกันความเสี่ยงประกอบด้วยรายการที่เป็นเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง (Hedging Instrument) และรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง (Hedged Item)
- ณ วันที่เริ่มความสัมพันธ์ของการป้องกันความเสี่ยง กิจการต้องมีการกำหนดและจัดทำเอกสารที่เป็นทางการซึ่งระบุถึงความสัมพันธ์ของการป้องกันความเสี่ยง วัตถุประสงค์ในการบริหารจัดการความเสี่ยงของกิจการ และกลยุทธ์ในการป้องกันความเสี่ยง ซึ่งเอกสารดังกล่าวประกอบด้วย การระบุ Hedging Instrument และ Hedged Item ลักษณะของความเสียหายที่จะป้องกัน และวิธีที่กิจการใช้ในการประเมินประสิทธิผลของความสัมพันธ์ของการป้องกันความเสี่ยง (Hedge effectiveness requirements)
- ความสัมพันธ์ของการป้องกันความเสี่ยงต้องเป็นไปตามข้อกำหนด Hedge effectiveness requirements ทุกข้อ¹

ทั้งนี้ TFRS9 จะแบ่งประเภทของการบัญชีป้องกันความเสี่ยงไว้ 3 แบบ ได้แก่

1. **การป้องกันความเสี่ยงในมูลค่ายุติธรรม (Fair value hedge)** คือ การป้องกันความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์หรือหนี้สินที่รับรู้ในบัญชี หรือ สัญญาผูกมัดที่ยังไม่ได้รับรู้ หรือบางส่วนที่ระบุได้ของสินทรัพย์ หรือหนี้สิน หรือสัญญาผูกมัดดังกล่าว ซึ่งเกิดจากความเสียหายเฉพาะเจาะจงและมีผลกระทบต่อกำไรหรือขาดทุน โดยให้รับรู้ผลกำไรขาดทุนจากการ mark-to-market (MTM) Hedged Item และ Hedging Instrument ไปหักกลบกกันในงบกำไรขาดทุน(ยกเว้นบางกรณี)²

2. **การป้องกันความเสี่ยงในกระแสเงินสด (Cash flow hedge)** คือ การป้องกันความเสี่ยงจากการผันผวนของกระแสเงินสดซึ่งเกิดจากความเสียหายเฉพาะเจาะจงที่เกี่ยวข้องกับทุกส่วนหรือบางส่วนของสินทรัพย์หรือหนี้สินที่รับรู้ในบัญชี (เช่น การจ่ายชำระดอกเบี้ยในอนาคตทั้งจำนวนหรือบางส่วนของหนี้สินที่มีอัตราดอกเบี้ยลอยตัว) หรือ ของรายการที่คาดการณ์ไว้ที่มีความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ที่จะเกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อกำไรหรือขาดทุน ให้ชะลอรับรู้ผลกำไรขาดทุนจากการ MTM ของ Hedging Instrument ในกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น (OCI) แล้วค่อยไปหักกลบกกันในกำไรขาดทุน

3. **การป้องกันความเสี่ยงของเงินลงทุนสุทธิในการดำเนินงานในต่างประเทศ** ให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดในมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 21 (ปรับปรุง 2559) เรื่อง ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ จะต้องถือปฏิบัติเช่นเดียวกับการป้องกันความเสี่ยงในกระแสเงินสด

¹ ข้อกำหนดของการประเมินประสิทธิผลของการป้องกันความเสี่ยง (Hedge effectiveness requirements) ได้แก่ มีความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจระหว่างรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยงและเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง ผลกระทบของความเสี่ยงด้านเครดิตไม่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงมูลค่ามากไปกว่าผลกระทบอันเกิดจากความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และอัตราส่วนการป้องกันความเสี่ยงของความสัมพันธ์ที่กำหนดจะเท่ากับปริมาณของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยงซึ่งกิจการต้องการป้องกันความเสี่ยง และปริมาณของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงซึ่งกิจการใช้ป้องกันความเสี่ยงของรายการดังกล่าว

² ผลกำไรหรือขาดทุนจากเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงให้รับรู้ในกำไรหรือขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น หากเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงนั้นใช้ป้องกันความเสี่ยงของตราสารหนี้ที่กิจการนั้นเลือกที่จะให้แสดงการเปลี่ยนแปลงของมูลค่ายุติธรรมในกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น

TFRS9 ช่วยให้การวัดมูลค่ามีความโปร่งใสและสะท้อนความเสี่ยงในการประกอบธุรกิจของกิจการมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ผลกระทบที่เกิดขึ้นหลายด้าน ขณะนี้สมาคมบริษัทหลักทรัพย์ไทยก็ได้มีการตั้งคณะทำงานด้านบัญชีเพื่อหารือในเรื่อง TFRS9 แล้ว

จากที่ได้กล่าวถึงไปก่อนหน้านี้ว่าการนำ TFRS9 มาใช้จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักการที่สำคัญในแต่ละเรื่อง อย่างไรก็ตาม ซึ่งทำให้สถาบันการเงินเองต้องปรับตัวค่อนข้างมากและต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายในองค์กรโดยไม่เพียงแต่ฝ่ายงานที่รับผิดชอบด้านบัญชีเท่านั้น แต่ต้องอาจรวมถึงฝ่ายงานด้านธุรกิจ ฝ่ายงานด้านไอที และบริหารความเสี่ยง (อาทิเช่น การร่วมกันพิจารณา Business Model และ Cash flow characteristics เพื่อนำไปสู่การจัดประเภทและวัดมูลค่า การจัดทำฐานข้อมูลและระบบเพื่อช่วยประเมินความเสี่ยง) ซึ่งอาจจะต้องมีการเตรียมความพร้อมทั้งในเรื่องของระบบงาน และความรู้ความเข้าใจของบุคลากรที่เกี่ยวข้องด้วย รวมถึง ปรึกษาผู้สอบบัญชีและหน่วยงานกำกับดูแลเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมร่วมกัน ทั้งนี้ ในส่วนของภาคธุรกิจหลักทรัพย์ แม้จะได้รับผลกระทบไม่มากเท่ากับภาคธนาคารที่มีผลิตภัณฑ์ทางการเงินจำนวนมากและหลายรูปแบบ แต่อาจจะกล่าวโดยสรุปถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นดังนี้

- **การรับรู้ผลขาดทุนจากการด้อยค่าของเครื่องมือทางการเงิน (Impairment) ในด้านผลการดำเนินงาน**
บัญชีที่ได้รับผลกระทบมาก ได้แก่ บัญชีเครดิตบาลานซ์ คาดว่าจะทำให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มจากการตั้งค่าเผื่อผลขาดทุนเครดิตที่คาดว่าจะเกิดขึ้นสำหรับลูกหนี้ทุกชั้นตั้งแต่วันแรกที่บันทึกลูกหนี้ ซึ่งอาจจะกระทบผลกำไรของบริษัทหลักทรัพย์เช่นกัน³ นอกจากนี้ ยังทำให้ต้องเพิ่มความระมัดระวังในการพิจารณาให้สินเชื่อเพื่อซื้อขายหลักทรัพย์กับลูกค้ามากขึ้น **ในด้านอื่นๆ** อาทิเช่น บริษัทอาจต้องมีการปรับระบบงาน การเก็บรวบรวมข้อมูลในอดีตและจัดทำฐานข้อมูลทางสถิติเกี่ยวกับปัจจัยที่จะนำมาใช้ประเมิน ECL การใช้ดุลพินิจในการจัดทำ model คำนวณ ECL การกำหนด Staging ของลูกหนี้และปัจจัย default
- **การจัดประเภทรายการและการวัดมูลค่า (Classification & Measurement) ในด้านผลการดำเนินงาน**
สินทรัพย์ทางการเงินหลายรายการที่บริษัทหลักทรัพย์ถือครอง (ตราสารหนี้/ตราสารทุน) จะสามารถหามูลค่ายุติธรรมได้อยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงการจัดประเภทและวัดมูลค่าสินทรัพย์ทางการเงินบางประเภท อาทิเช่น เงินลงทุนทั่วไป ซึ่งจากเดิมแสดงด้วยราคาทุนที่ซื้อมา แต่เปลี่ยนเป็นแสดงด้วยมูลค่ายุติธรรม(ในกรณีที่ไม่มีราคาตลาดจะต้องใช้สมมติฐานค่อนข้างมาก) อาจทำให้กำไรขาดทุนอาจจะผันผวนขึ้น ในขณะที่เงินลงทุนในตราสารทุนที่กิจการเลือกจัดประเภทเป็น FVOCI จะไม่มีการรับรู้รายได้ในงบกำไรขาดทุนเมื่อขายด้วย **ในด้านอื่นๆ** บริษัทจะมีหน้าที่เพิ่มขึ้นในการประเมิน business model และ cash flow characteristics เพื่อพิจารณาว่าเข้าข่ายสินทรัพย์ประเภทใด การคำนวณ EIR ตลอดจน การหาวิธีคำนวณมูลค่ายุติธรรมของเงินลงทุนทั่วไป

3 อย่างไรก็ตาม สภาวิชาชีพได้เสนอทางเลือกในการลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้ครั้งแรก โดยให้ผู้ผลกระทบสะสมในกำไรขาดทุนตามวิธีเส้นตรงภายในระยะเวลา 3 ปีนับจากวันที่นำ TFRS ฉบับนี้มาใช้และต้องเปิดเผยข้อมูลตามที่กำหนด

- การบัญชีป้องกันความเสี่ยง (Hedge Accounting) เป็นทางเลือกของกิจการผลกระทบที่มีต่อธุรกิจจึงอาจไม่มากเท่าใน 2 เรื่องที่ได้กล่าวถึงก่อนหน้านี้ อย่างไรก็ตาม บริษัทที่ปัจจุบันใช้วิธีเกณฑ์คงค้าง อาจได้รับผลกระทบมากกว่าเนื่องจากปัจจุบันกิจการรับรู้เพียงดอกเบี้ยค้างรับ/ค้างจ่ายเท่านั้น และไม่เคยมวัดมูลค่ายุติธรรมของ hedging instrument และรับรู้ในงบการเงิน นอกจากนี้ หากตัดสินใจเลือกใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยง ก็อาจต้องมีภาระที่จะต้องทำตามเงื่อนไขการบัญชีป้องกันความเสี่ยงตามที่กล่าวข้างต้น อีกทั้งยังต้องวัดมูลค่ายุติธรรมของ hedging instrument และรับรู้ในงบการเงิน ซึ่งอาจทำให้ฐานะของสินทรัพย์/หนี้สินเพิ่มขึ้น แต่ประโยชน์ก็คือ ช่วยให้สามารถแสดงผลของการป้องกันความเสี่ยงในงบการเงินได้อย่างเหมาะสม⁴

โดยล่าสุดนั้น คณะกรรมการร่วมภาคเอกชน 3 สถาบัน (กกร.) ได้ทำหนังสือถึงคณะกรรมการกำกับดูแลการประกอบวิชาชีพบัญชี (กกบ.) ขอให้พิจารณาเลื่อนการบังคับใช้ TFRS9 ออกไปเป็นปี 2565 เนื่องจากต้องการให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีเวลาศึกษาข้อเสียที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยให้ชัดเจนก่อน โดยเฉพาะผลกระทบต่อการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการเอสเอ็มอีจากการที่สถาบันการการเงินอาจต้องกันสำรองหนี้เสียสูงขึ้น ซึ่งทำให้ต้นทุนทางการเงินสูงขึ้น ซึ่งทาง กกบ. ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษามาตรการเพื่อลดผลกระทบจากการนำ TFRS9 ไปปฏิบัติ และจะพิจารณาเรื่องวันบังคับใช้ที่เหมาะสมต่อไป

ในส่วน of สมาคมบริษัทหลักทรัพย์ไทยนั้น ช่วงที่ผ่านมาได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานด้านบัญชีและการเงินซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากบริษัทสมาชิกเพื่อศึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และหารือเกี่ยวกับประเด็นต่างๆที่เป็นข้อกังวล รวมไปถึงในอนาคตจะมีการกำหนดตัวอย่างแนวทางการดำเนินการของบริษัทหลักทรัพย์ในการปฏิบัติตาม TFRS9 บางเรื่องที่น่าจะสามารถกำหนดเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ภาคธุรกิจหลักทรัพย์จะนำไปปฏิบัติในทิศทางเดียวกันได้ (โดยจะต้องผ่านความเห็นชอบของสำนักงาน ก.ล.ต. ก่อน) อาทิเช่น การพิจารณากำหนด Staging ในเรื่องการด้อยค่าของลูกหนี้ธุรกิจหลักทรัพย์ในแต่ละประเภทบัญชีควรกำหนดอย่างไร แนวทางการคำนวณมูลค่ายุติธรรมของเงินลงทุนในตราสารทุนที่บริษัทหลักทรัพย์ถือหุ้นเหมือนกัน อาทิเช่น หุ้นของบริษัท TSFC Ω

Disclaimer:

เอกสารนี้จัดทำขึ้นโดยสมาคมบริษัทหลักทรัพย์ไทยเพื่อเผยแพร่ข้อมูลและเพื่อการศึกษาเท่านั้น ซึ่งจัดทำขึ้นจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่น่าเชื่อถือ โดยข้อมูลดังกล่าวเป็นเพียงข้อมูล ณ วันที่ปรากฏในเอกสารนี้เท่านั้น จึงอาจเปลี่ยนแปลงได้ภายหลังวันดังกล่าว หรือเมื่อข้อมูลที่เกี่ยวข้องมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ สมาคมมิได้ยืนยัน ตรวจสอบ หรือรับรองความสมบูรณ์ ความถูกต้องครบถ้วน ทันกาลทันเวลาของข้อมูลดังกล่าวแต่อย่างใด สมาคมไม่รับผิดชอบบุคคลใดๆจากการเรียกร้องใดๆ ไม่ว่าในทางสัญญา ในการทำละเมิด รวมถึงความประมาท หรือเหตุอื่นใด ที่เกิดจากการตัดสินใจ หรือการกระทำใดๆ ที่เกิดจากความเชื่อถือในเอกสารดังกล่าว หรือในความเสียหาย ความสูญหาย ค่าสินไหมทดแทน หรือความรับผิดใดๆ รวมถึงการสูญหายของข้อมูลหรือผลประโยชน์ ถึงแม้ว่าสมาคมจะได้รับแจ้งว่าจะเกิดความเสียหายดังกล่าวขึ้นได้ก็ตาม

⁴ ที่มาจากบทความสปท.เรื่อง พลิกโฉม...การบัญชีสำหรับเครื่องมือทางการเงินตอนที่ 4 “การบัญชีป้องกันความเสี่ยง”